

Bartosz Łodziana

Bielsko-Biała; e-mail: barteklodziana@op.pl

ZRÓŻNICOWANIE PRZESTRZENNE PRZESTĘPCZOŚCI W MIEŚCIE (NA PRZYKŁADZIE BIELSKA-BIAŁEJ)

Łodziana B. **Пространственная дифференциация преступности в чертах города (на примере г. Бельско-Бяла).** Проводилось исследование пространственной дифференциации преступности в г. Бельско-Бяла на основе статистических данных Главного полицейского управления (ГПУ) в Бельско-Бяла за 2014 г. В городе было зарегистрировано в общем 1 325 преступлений, которые были разделены на 8 групп: убийства, грабежи, драки и избиения, изнасилования и сладострастные поведения, кражи, кражи со взломом, преступления, связанные с наркотиками, акты вандализма и материального ущерба. Городские районы были преобразованы ГПУ в сектора, которые были описаны с точки зрения типов и количества преступлений, совершенных в них. Представлена концентрация противозаконных действий: центр города, промышленные районы оказываются самыми опасными местами, периферийные же районы отличаются самым низким уровнем преступности. Полную и объективную картину правонарушений отражает показатель – количество преступлений на 1000 человек населения в данном районе г. Бельско-Бяла. Полученные результаты свидетельствуют о том, что чем дальше от центра к перифериям города, тем число преступлений меньше.

Łodziana B. **Spatial differentiation of crime in the city (a case study of Bielsko-Biała city).** Spatial differentiation of crimes in Bielsko-Biała city was made on police statistical data. There were recorded 1 325 crimes in the city in 2014. The crimes were divided into 8 groups: murders, robberies, fights and batteries, rapes and sexual acts, thefts, burglaries, drug crimes and property damages. Urban estates were transformed into sectors and then characterized in respect of types and amounts of crimes. The concentration of prohibited acts was illustrated and as a result it turned out that there are more crimes committed in the city center and industrial districts than in the outlying areas. Additionally, in order to present thorough and full picture of delinquency there was created the index – the number of crimes per 1000 people at Bielsko-Biała sector. The results were summarized and show that the number of crimes declines accordingly to the distance from the centre to outskirts.

Słowa kluczowe: przestępstwo, przestępczość, Bielsko-Biała, zróżnicowanie przestrzenne, koncentracja
Ключевые слова: преступление, преступность, Бельско-Бяла, пространственная дифференциация, концентрация

Key words: crime, Bielsko-Biała, spatial differentiation, concentration

Zarys treści

Badano zróżnicowanie przestrzenne przestępczości na terenie miasta Bielsko-Biała na podstawie danych statystycznych Komendy Miejskiej Policji w Bielsku-Białej za 2014 rok. W tym czasie na terenie miasta zarejestrowano łącznie 1 325 przestępstw, które podzielono na 8 grup: zabójstwa, rozboje, bójki i pobicia, gwałty oraz czyny lubieżne, kradzieże, kradzieże z włamaniem, przestępczość narkotykowa, uszkodzenia i dewastacje mienia. Osiedla miejskie przemianowano na sektory, a te scharakteryzowano pod względem rodzajów oraz liczby popełnianych w nich przestępstw. Zobrazowano koncentrację czynów zabronionych, gdzie centrum miasta, dzielnice przemysłowe okazują się miejscem najbardziej niebezpiecznym, obszary peryferyjne natomiast odnotowują najniższą przestępczość. W celu pełnego i obiektywnego przekazania

obrazu przestępczości zastosowano wskaźnik – liczbę przestępstw przypadających na 1000 mieszkańców w danym sektorze Bielska-Białej. Z przeprowadzonych badań wynika duże zróżnicowanie przestrzenne przestępczości oraz jej spadek wraz z oddalaniem się od centrum miasta w kierunku dzielnic peryferyjnych, z wyjątkiem Komorowic.

WPROWADZENIE

Problematyka przestępczości w naukach geograficznych jest stosunkowo rzadko podejmowana, chociaż ma ona swój szczególny wymiar przestrzenny. Występują obszary, szczególnie w dużych miastach, bardziej lub mniej naznaczone tym problemem. Przestrzennymi aspektami nierównomiernego rozmieszczenia czy-

nów zabronionych zajmuje się subdyscyplina geografii społecznej, zwana geografiami przestępczości. Zgodnie z definicją zawartą w „The Dictionary of Human Geography”, geografia przestępczości to „subdyscyplina skupiona wokół rozumienia interakcji między przestępczością, przestrzenią i społeczeństwem, poprzez analizy dotyczące przestępstw, przestępców i skutków związanych z przestępczością” (JOHNSTON i in., 2000).

W Polsce od niedawna prowadzi się badania nad przestrzennymi aspektami przestępczości. Najczęściej badania te są łączone z problematyką poczucia bezpieczeństwa mieszkańców i wskazywaniem w przestrzeni miejskiej najbardziej niebezpiecznych dzielnic. Tego typu badania prowadzone były przez MORDWĘ (2013), który na przykładzie Łodzi przedstawił zróżnicowanie natężenia przestępczości w mieście oraz relacje między poziomem przestępstw a poczuciem bezpieczeństwa mieszkańców. Analizę stanu bezpieczeństwa w Wałczu przeprowadziła W. SZYMAŃSKA (2005), która – na podstawie badań ankietowych – wskazała najbardziej niebezpieczne dzielnice w mieście. Badania ankietowe oraz kwerenda prasowa na temat przestępstw posłużyły do identyfikacji dzielnic najbardziej zagrożonych przestępczością w Krakowie (GUZIK, 2000). Tę samą problematykę omówiono również na przykładzie miasta powiatowego Ostróda (SZYMAŃSKA, PAPPELBON, 2011). Autorzy przeprowadzili analizę zróżnicowania miejsc i warunków zamieszkania osób dotkniętych patologią. Problem przestępczości na Podbeskidziu, a zwłaszcza w jego stolicy Bielsku-Białej, zinterpretował CZEKAJ (2012), który wyodrębnił ulice, na których najczęściej dochodzi do czynów zabronionych, oraz wskazał te, na których ludzie powinni czuć się najbezpieczniej. Problematykę bezpieczeństwa, ale z punktu widzenia urbanisty, który planuje struktury przestrzenne i poszukuje odpowiedzi na pytanie, jakie rozwiązania należy wprowadzić, aby ograniczyć przestępczość, podjął CZARNECKI (2011). Szczególną uwagę autor zwrócił na zagadnienie oddziaływania wszelakich rozwiązań architektonicznych i technicznych w przestrzeni na zachowania potencjalnych przestępców.

W świetle zarysowanych problemów badawczych związanych z przestępczością, celem niniejszej pracy jest analiza przestrzennego zróżnicowania tego zjawiska w przestrzeni miejskiej: na przykładzie miasta Bielsko-Biała. Wybór miasta do celów badawczych nie był przypadkowy.

Bielsko-Biała to miasto położone w południowej Polsce, u stóp Beskidu Małego i Beskidu Śląskiego, nad rzeką Białą. Pełni funkcję głównego ośrodka administracyjnego, przemysłowego, handlowo-usługowego, akademickiego, kulturalnego i turystycznego obszaru zwanego potocznie Podbeskidziem. Miasto

zachęca do odwiedzin, jest bardzo atrakcyjne pod względem turystycznym, kulturowym, m. in. ze względu na liczne zabytki, rozległe tereny rekreacyjne czy odbywające się cyklicznie wystawy i imprezy plenerowe.

Bielsko-Biała pod względem powierzchni (124,5 km²) zajmuje 19 miejsce w kraju, pod względem liczby ludności natomiast: 173 013 mieszkańców (rok 2014) – 22 miejsce wśród najbardziej ludnych miast Polski.

Wobec niemałej liczby mieszkańców i stale rozwijającej się turystyki, warto zadać sobie pytania: czy mieszkańcy Bielska-Białej oraz osoby odwiedzające to miasto mogą czuć się w nim bezpiecznie? Czy są tu miejsca których lepiej unikać? Na jaki rodzaj, charakter przestępstw możemy być narażeni poruszając się po bielskich ulicach?

Odpowiedzi na przedstawione powyżej pytania będą przedmiotem analiz niniejszej pracy. Jako materiał źródłowy posłużyły dane z 2014 roku, uzyskane z Urzędu Miasta oraz Komendy Miejskiej Policji w Bielsku-Białej, a także własne badania terenowe. Główną metodą była analiza materiałów statystycznych dotyczących zarejestrowanych przestępstw w odniesieniu do poszczególnych dzielnic miasta.

Podjęwszy problematykę przestrzennego zróżnicowania przestępczości, należy wyjaśnić podstawowe pojęcia związane z tym zjawiskiem. Termin przestępstwo wywodzi się z języka łacińskiego: „*crimen*” oznacza czyn zabroniony. Według kodeksu karnego przestępstwo to czyn zabroniony pod groźbą kary jako zbrodnia albo występki, przez ustawę obowiązującą w czasie jego popełnienia, bezprawny, zawiniony i społecznie szkodliwy w stopniu wyższym niż znikomy (GARDOCKI, 2013).

PRZESTĘPCZOŚĆ W PRZESTRZENI MIASTA

Proces kształtowania się struktury przestrzennej Bielska-Białej sięga XIII wieku i trwa do dziś. Główną osią miasta jest rzeka Biała. W jej dolinie rozwinęły się dwa niezależne miasta: Bielsko na lewym brzegu, o średniowiecznej genezie oraz Biała – na prawym brzegu, założona w 1560 r. Oba miasta połączono w jeden organizm miejski w czasie II wojny światowej, a ostatecznie w roku 1951. Rzeka Biała odegrała istotną rolę w rozwoju miasta jako rzeka graniczna. Od średniowiecza oddzielała dwa odrębne regiony – Śląsk i Małopolskę. W 1457 r. stała się granicą państwową między Czechami a Polską, którą była do 1772 r. Odtąd, aż do 1918 r., odgraniczała Śląsk Austriacki od Galicji, a w okresie Polski międzywojennej – województwo śląskie od krakowskiego. Położenie miasta

w różnych regionach polityczno-ekonomicznych wywarło istotny wpływ na jego fizjonomię, rozwój gospodarczy oraz zróżnicowanie demograficzne, kulturowe, wyznaniowe, a w konsekwencji również na kształtowanie się przestępczości. Intensywny rozwój

rzemiosła, a następnie przemysłu powodował inkorporacje otaczających wsi i osiedli. Duże zróżnicowanie tych wsi i osad zdecydowało o tym, że władze samorządowe Bielska-Białej uchwałą Rady Miasta z 2002 roku podzieliły miasto na 30 osiedli (rys. 1).

Rys. 1. Podział administracyjny Bielska-Białej
 Рис. 1. Административное деление г. Бельско-Бяла
 Fig. 1. Administrative division of Bielsko-Biala
 (opracowanie własne na podstawie strony internetowej <https://pl.wikipedia.org/wiki/Bielsko-Biala>)

1	Biała Śródmieście	17	Kamienica
2	Śródmieście	18	Mikuszowice Śląskie
3	Os. Mieszka I	19	Mikuszowice Krakowskie
4	Górne Przedmieście	20	Straconka
5	Os. Piastowskie	21	Lipnik
6	Os. Kopernika	22	Biała Krakowska
7	Os. Wojska Polskiego	23	Biała Wschód
8	Os. Polskich Skrzydeł	24	Dolne Przedmieście
9	Os. Beskidzkie	25	Biała Północ
10	Os. Słoneczne	26	Hałcnów
11	Bielsko Południe	27	Komorowice Krakowskie
12	Aleksandrowice	28	Komorowice Śląskie
13	Os. Grunwaldzkie	29	Stare Bielsko
14	Złote Łany	30	Wapienica
15	Os. Karpackie		
16	Leszczyny		

Najludniejsza jest dzielnica Złote Łany (około 9,1% ogółu mieszkańców), kolejne największe skupiska ludności znajdują się w Wapienicy (około 6,5%) oraz na os. Karpackim (około 6%). Osiedla najmniejsze pod względem liczby mieszkańców, to: Mieszka I (0,9%), Aleksandrowice (1,1%), Piastowskie (1,4%), Komorowice Śląskie (1,4%). Liczbę ludności w poszczególnych osiedlach Bielska Białej przedstawia tab. 1.

Tabela 1. Ludność w osiedlach Bielska Białej w 2010 r.
 Таблица 1. Население г. Бельско-Бяла по микрорайонам (2010 г.)
 Table 1. The population of city Bielsko-Biala in 2014

Nr	Nazwa osiedla	Liczba ludności	Odsetek (%)
1	Biała Śródmieście	2 822	1,6
2	Śródmieście Bielsko	5 325	3,0
3	Mieszka I	1 652	0,9
4	Górne przedmieście	7 612	4,4
5	Piastowskie	2 544	1,4
6	Kopernika	5 368	3,1
7	Wojska Polskiego	5 686	3,3
8	Polskich Skrzydeł	3 489	2,0

9	Beskidzkie	8 224	4,7
10	Słoneczne	6 713	3,8
11	Bielsko Południe	5 257	3,0
12	Aleksandrowice	1 874	1,1
13	Grunwaldzkie	4 774	2,7
14	Złote Łany	16 012	9,1
15	Karpackie	10 447	6,0
16	Leszczyny	6 348	3,6
17	Kamienica	5 449	3,1
18	Mikuszowice Śląskie	7 781	4,5
19	Mikuszowice Krakowskie	2 927	1,7
20	Straconka	3 302	1,9
21	Lipnik	5 927	3,4
22	Biała Krakowska	6 799	3,9
23	Biała Wschód	3 976	2,3
24	Dolne Przedmieście	4 946	2,7
25	Biała Północ	2 904	1,7
26	Hałcnów	8 370	4,8
27	Komorowice Krakowskie	8 291	4,7
28	Komorowice Śląskie	2 466	1,4
29	Stare Bielsko	6 489	3,7
30	Wapienica	11 234	6,5
Ogółem		175 008	100,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta Bielsko-Biala

W celu określenia zróżnicowania przestrzennego przestępczości w Bielsku-Białej, miasto zostało podzielone na sektory. Podział ten został wykonany przez Komendę Miejską Policji w Bielsku-Białej przy współpracy z Urzędem Miasta Bielsko-Biała. Spośród 30 osiedli wyodrębniono 31 sektorów, których lokalizację przedstawiono w tab. 2. Zazwyczaj na 1 osiedle przypada 1 lub więcej sektorów, co zależy od liczby mieszkańców danej dzielnicy oraz od powierzchni tej jednostki.

Tabela 2. Sektory Bielska-Białej
Таблица 2. Сектора г. Бельско-Бяла
Table 2. Bielsko-Biala sectors

Nazwa dzielnicy	Sektor
Biała Wschód	101
Bielsko Śródmieście	102
Os. Grunwaldzkie	103
Lipnik	104
Os. Złote Łany	105 (północ)
	106 (centrum)
	107 (południe)
	108 (wschód)
Biała Śródmieście	109
Mikuszowice Krakowskie	110
Straconka	111
Leszczyny	112
Os. Słoneczne	201 (wschód)
	202 (zachód)
Aleksandrowice	203
Kamienica	204
Os. Beskidzkie	205
Bielsko Południe	206
Os. Karpackie	207
Mikuszowice Śląskie	208
Dolne Przedmieście	301
Górne Przedmieście	302
Os. Piastowskie, Mieszka I	303
Os. Kopernika, Polskich Skrzydeł, Os. Wojska Polskiego	304
Wapienica	305
Stare Bielsko	306
Komorowice Śląskie	401 (północ)
	404 (południe)
Komorowice Krakowskie, Biała Północ	402
Hałcnów	403
Biała Krakowska	405

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych KMP Bielsko-Biała

Według danych Komendy Miejskiej Policji w Bielsku-Białej, w 2014 roku na terenie miasta ujawniono 1 325 przestępstw. Zostały one podzielone na 8 grup:

- Zabójstwa

- Rozboje
- Bójki oraz pobicia
- Gwałty, czyny lubieżne
- Kradzieże
- Kradzieże z włamaniem
- Przestępczość narkotykowa
- Uszkodzenia, dewastacje mienia.

Najcięższym ze wspomnianych przestępstw jest zabójstwo, czyli umyślne przestępstwo polegające na pozbawieniu drugiego człowieka życia (GÓRNIOK, 2004). Liczba ujawnionych zabójstw w Bielsku-Białej w 2014 r. stanowiła 0,3% wszystkich przestępstw.

Rozboje natomiast, to kradzieże połączone z użyciem przemocy wobec osoby lub gróźb natychmiastowego jej użycia, albo dokonania poprzez doprowadzenie człowieka do stanu nieprzytomności lub bezbronności (GÓRNIOK, 2004). Udział czynów rozbójniczych w mieście wyniósł 4,7%.

Bójki to starcia fizyczne pomiędzy co najmniej trzema osobami, gdzie każda jednocześnie atakuje oraz broni się. W odróżnieniu od bójek, pobicie to napaść fizyczna co najmniej 2 osób na jedną, a strona atakująca zawsze posiada przewagę liczebną. Cechą charakterystyczną pobicia jest to, że strona atakowana jedynie broni się przed napastnikami (GÓRNIOK, 2004). W Bielsku-Białej, odsetek pobić oraz bójek wyniósł 6,1% w stosunku do wszystkich czynów.

Zgwałcenie polega na zmuszeniu drugiej osoby do obcowania płciowego, poddania się innym czynnościom seksualnym. Sprawca, zwany gwałtciem, używa przy tym przemocy fizycznej, nadużywa władzy lub wykorzystuje podstęp. Czyn lubieżny z kolei jest to przestępstwo polegające na obcowaniu płciowym z osobą poniżej 15 roku życia. Do czynów lubieżnych zalicza się także każde inne podjęte działania w celu zaspokajania popędu seksualnego, które skierowane są do dzieci oraz nieletnich do 15 roku życia, niezależnie od ich zgody (GÓRNIOK, 2004). Liczba ujawnionych czynów z tej grupy stanowiła 1,3% wszystkich odnotowanych przestępstw.

Kradzieże to przestępstwa powszechne, polegające na zaborze cudzej rzeczy w celu przywłaszczenia. Najczęściej popełniane są z chęci wzbogacenia się oraz zazdrości (GÓRNIOK, 2004). W 2014 roku na terenie Bielska-Białej kradzieże stanowiły aż 42,2% wszystkich przestępstw, co jest zjawiskiem bardzo niepokojącym.

Drugim najczęściej popełnianym przestępstwem w Bielsku-Białej jest kradzież z włamaniem. W odróżnieniu od zwykłej kradzieży, dodatkowo występuje tu element pokonania przeszkody, np. wyważenie drzwi czy rozbicie okna. Po pokonaniu przeszkody sprawca dokonuje kradzieży, czyli zaboru cudzej rzeczy (GÓRNIOK, 2004). Odsetek kradzieży z włama-

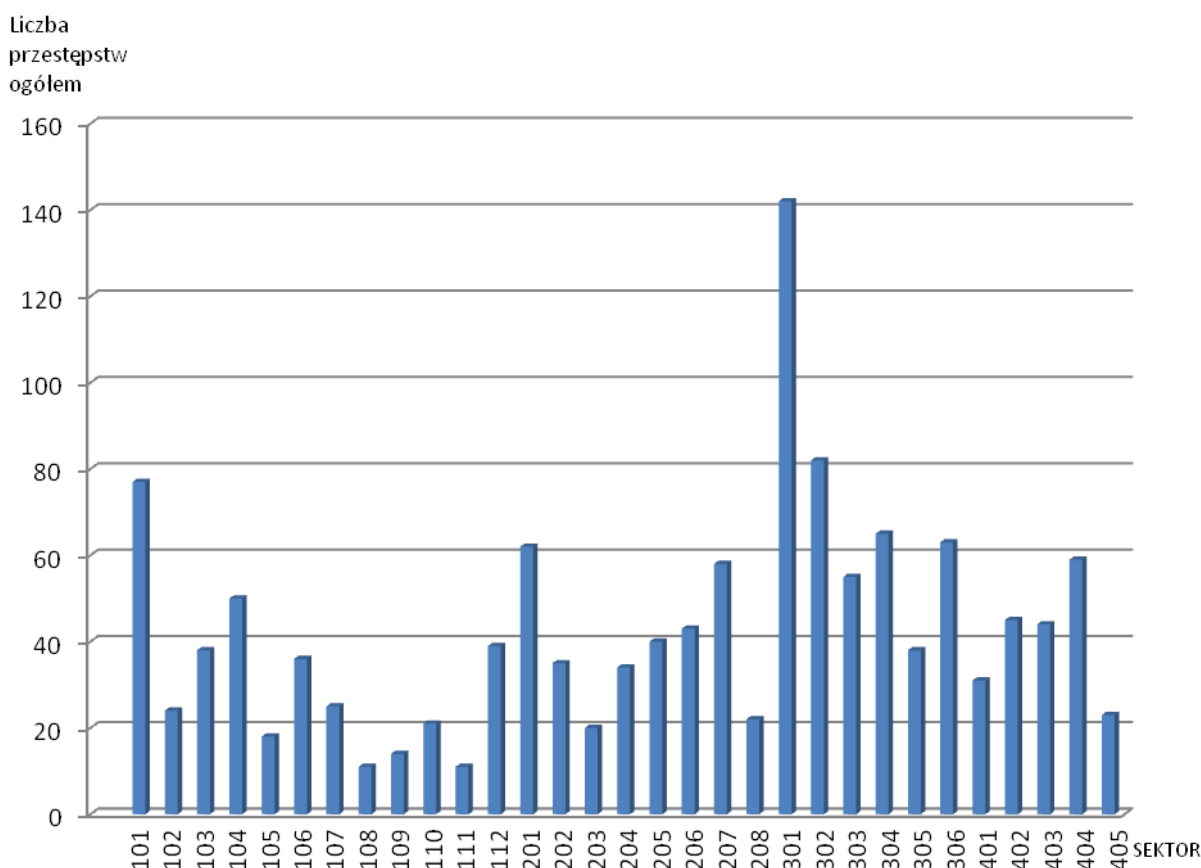
niem w 2014 roku stanowił 22,4% wszystkich przestępstw.

Przestępczość narkotykowa to czyny polegające na produkcji, handlu, posiadaniu, rozprowadzaniu substancji zabronionych, potocznie zwanych narkotykami (GÓRNIOK, 2004). Odsetek ujawnionych przestępstw związanych z narkotykami w 2014 roku wyniósł 9,3%.

Niszczenie oraz dewastacje mienia to nic innego, jak umyślne uszkodzanie cudzych rzeczy lub uczynienie ich niezdatnymi do użytku (GÓRNIOK, 2004). Przestępstwa tego typu stanowiły 13,7% wszystkich odnotowanych przestępstw w Bielsku-Białej.

Jak wspomniano, w okresie od początku stycznia 2014 roku do końca grudnia tego roku, policja w Bielsku-Białej zarejestrowała na obszarze 30 osiedli (31 sektorów) 1 325 przestępstw. Największą przestępczość

stwierdzono w sektorach: 301 – Dolne Przedmieście (142 przestępstwa), 302 – Górne Przedmieście (82 przestępstwa), 101 – Biała Wschód (77 przestępstw), czyli w najstarszych dzielnicach miasta. Wysoką przestępczością charakteryzują się też, powstałe w latach 60–80. XX wieku: (304) – Osiedla: Kopernika, Wojska Polskiego, Polskich Skrzydeł (65 przestępstw) oraz sąsiadujące z nimi: (306) – Stare Bielsko (63 przestępstwa). Znaczną przestępczość zaobserwowano także w innych dzielnicach bielskiej części miasta, jak: Os. Słoneczne (201) część wschodnia (62 przestępstwa), Komorowice Śląskie (404) część południowa (59 przestępstw), (207) – Os. Karpackie (58 przestępstw), (303) – Os. Piastowskie (55 przestępstw), a także w (104) – Lipniku (50 przestępstw) położonym w części białskiej miasta (rys. 2, tab. 2 i 3).

Rys. 2. Liczba ujawnionych przestępstw w poszczególnych sektorach miasta w 2014 roku
Рис. 2. Количество раскрытых преступлений в отдельных секторах города в 2014 году

Fig. 2. The number of crimes in city sectors in 2014

(opracowanie własne na podstawie danych KMP Bielsko-Biała)

Najmniejsza przestępczość występuje w dzielnicach okalających najstarsze części. Były one niegdyś niejednokrotnie samodzielnymi gminami wiejskimi, jak sektory: 111 – Straconka (11 przestępstw), 203 – Aleksandrowice (20 przestępstw), 110 – Mikuszowice Krakowskie (21 przestępstw), 208 – Mikuszowice Śląs-

kie (22 przestępstwa), 204 – Kamienica (34 przestępstwa), 305 – Wapienica (38 przestępstw), 112 – Leszczyny (39 przestępstw), 403 – Hałcnów (44 przestępstwa), 402 – Komorowice Krakowskie wraz z Białą Północ (45 przestępstw) (rys. 2, tab. 2 i 3). Trzy dzielnice składają się z 2 lub więcej sektorów: Os. Złote

Łany, gdzie całkowita liczba zarejestrowanych przestępstw z 4 podległych sektorów wynosi 90, Osiedle Słoneczne, złożone z 2 sektorów, gdzie łączna liczba

przestępstw wynosi 97 oraz Komorowice Śląskie, w których ujawniono 90 przestępstw.

Tabela 3. Zróżnicowanie przestrzenne przestępczości w Bielsku-Białej w 2014 roku

Таблица 3. Пространственная дифференциация преступности в г. Бельско-Бяла в 2014 г.

Table 3. Spatial differentiation crime in Bielsko-Biala in 2014

MIEJS- CE ZDA- RZE- NIA	OGÓLEM PRZESTĘPSTW	ODSETEK (%)	KATEGORIA PRZESTĘPSTW														
			ZABÓJSTWA	ROZBOJE	BÓJKI/POBICIA	ZGWAŁCENIA	CZYNY LUBIEŻNE	KRADZIEŻE:	- pojazdów	- z pojazdów	- mienia	- z posesji	KRADZIEŻE Z WŁAMANIEM:	- do pojazdów	- do placówek handlowych	- do domów	PRZESTĘPCZOŚĆ NARKOTYKOWA
101	77	5,8	1	3	8	0	44	0	5	36	3	7	1	6	0	7	7
102	24	1,8	0	1	1	0	15	0	1	13	1	3	0	3	0	0	4
103	38	2,9	0	2	4	0	21	3	5	13	0	4	1	2	1	6	1
104	50	3,8	0	0	2	1	20	1	4	14	1	22	0	2	20	0	5
105	18	1,4	0	0	0	0	9	4	0	4	1	5	1	1	3	0	4
106	36	2,7	1	0	0	1	7	3	4	0	0	17	0	2	15	0	10
107	25	1,9	0	1	1	1	5	2	2	1	0	10	3	3	4	0	7
108	11	0,8	0	0	0	0	3	1	1	0	1	5	0	0	5	0	3
109	14	1,0	0	1	4	0	3	1	0	1	1	3	3	0	0	2	1
110	21	1,6	0	1	0	0	8	0	0	3	5	11	0	3	8	0	1
111	11	0,8	0	0	1	1	4	0	0	2	2	5	0	0	5	0	0
112	39	2,9	0	1	0	0	20	1	1	17	1	13	4	1	8	0	5
201	62	4,7	1	11	1	0	22	4	0	16	2	17	9	8	0	5	5
202	35	2,6	0	0	5	0	9	0	0	8	1	12	2	5	5	1	8
203	20	1,5	0	0	3	0	5	0	0	4	1	4	0	2	2	2	6
204	34	2,5	0	2	0	1	10	0	1	8	1	9	3	2	4	7	5
205	40	3,0	0	6	4	2	15	0	4	8	3	5	3	1	1	4	4
206	43	3,2	0	4	2	0	18	4	8	6	0	8	8	0	0	6	5
207	58	4,4	0	2	4	2	24	4	2	15	3	10	4	4	2	9	7
208	22	1,7	0	0	4	1	7	0	0	6	1	4	0	1	3	0	6
301	142	10,7	0	10	10	3	64	1	3	51	9	16	3	12	1	23	16
302	82	6,2	1	7	11	1	27	0	8	16	3	11	3	4	4	14	10
303	55	4,2	0	2	0	0	26	1	2	20	3	12	1	5	6	6	9
304	65	4,9	0	2	3	3	32	8	11	3	1 0	9	5	2	2	8	8
305	38	2,9	0	1	4	0	21	0	8	9	4	8	2	4	2	1	3
306	63	4,8	0	2	5	0	28	0	4	18	6	11	4	3	4	6	11
401	31	2,3	0	0	0	0	20	0	4	12	4	6	0	5	1	0	5

402	45	3,4	0	0	1	0	18	3	12	2	1	13	3	1	9	4	9
403	44	3,3	0	1	0	0	21	4	4	8	5	13	3	2	8	7	2
404	59	4,5	0	2	2	0	24	0	0	8	1 6	13	0	6	7	6	12
405	23	1,8	0	0	1	0	9	0	0	7	2	11	1	3	7	0	2
SUMA:	1325	100	4	62	81	17	559	45	94	329	91	297	67	93	137	124	181

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych KMP Bielsko-Biała

Analizując kolejne dzielnice i rodzaje popełnianych w nich przestępstw można zauważyć, że największa liczba przestępstw z kategorii rozboje występuje w dzielnicach: osiedle Słoneczne część wschodnia (11), Dolne Przedmieście (10), Górne Przedmieście (7). Występowanie tego typu przestępstw w tych rejonach nie jest przypadkowe, gdyż są to obszary (dworce główne PKP i PKS, starówka), przez które codziennie przemierza się tysiące ludzi.

Jeśli chodzi o najcięższe przestępstwa – zabójstwa, to policja odnotowała 4 tego typu zdarzenia – po jednym w dzielnicach: Biała Wschód, osiedle Złote Łany część centralna, osiedle Słoneczne część wschodnia i Górne Przedmieście. Z powodu, na szczęście, niewielkiej liczby tych przestępstw, nie można jasno określić przyczyny występowania tych zdarzeń w danym rejonie miasta.

Do bójek i pobić najczęściej dochodziło w dzielnicach: Górne Przedmieście (11 przypadków), Dolne Przedmieście (10 przypadków) oraz Biała Wschód (8 zdarzeń). Koncentracja tej grupy przestępstw w podanych rejonach wynika z obecności licznych lokali rozrywkowych, które często otwarte są do rana.

Kolejna kategoria przestępstw, to czyny lubieżne oraz gwałty. Ich najwyższa koncentracja ma miejsce w dzielnicach: Dolne Przedmieście (3 przypadki) oraz w obrębie osiedli Kopernika, Polskich Skrzydeł, Wojska Polskiego (3 zdarzenia). W przypadku dzielnicy Dolne Przedmieście, na przestępstwa o podłożu seksualnym może wpływać lokalizacja dworca głównego PKP, który codziennie przemierza się tysiące kobiet, co stanowi doskonałą okazję do wytypowania ofiary. Osiedla Kopernika, Wojska Polskiego i Polskich Skrzydeł to skupisko około 15 tysięcy mieszkańców, którzy pochodzą z różnych stron Podbeskidzia, i właśnie to zróżnicowanie może być jednym z głównych powodów koncentracji tego typu przestępstw w tym rejonie.

Najwięcej przestępstw z kategorii kradzieże zarejestrowano w dzielnicach: Dolne Przedmieście (64), Biała Wschód (44), a także na osiedlach Kopernika, Wojska Polskiego, Polskich Skrzydeł (32). W Dolnym Przedmieściu koncentracja kradzieży wynika z obecności dworca głównego PKP, w Białej Wschód – z prze-

biegającej przez dzielnicę ul. 11 Listopada (liczne placówki handlowo-usługowe) oraz wielkopowierzchniowego centrum handlowego „Klimczok”. W obu tych dzielnicach około 80% kradzieży to zabór mienia (torebki, zegarki, biżuteria, portfele), natomiast w rejonie osiedli Kopernika, Polskich Skrzydeł i Wojska Polskiego dominuje przestępczość samochodowa (około 60%), której na tym obszarze sprzyja brak monitoringu miejskiego oraz ogromna liczba samochodów.

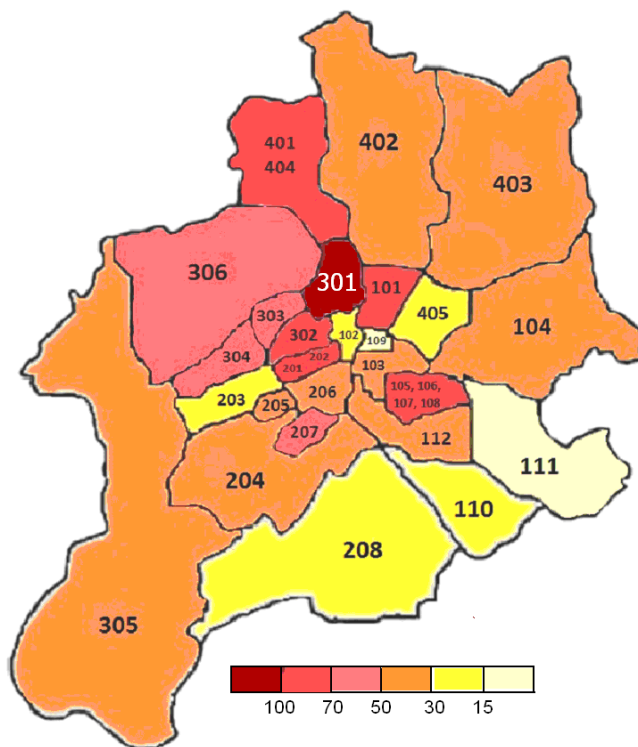
Jeśli chodzi o przestępstwa z kategorii kradzieże z włamaniem, to najczęściej były one odnotowywane w dzielnicach: Lipnik (22), osiedle Złote Łany część centralna (17), osiedle Słoneczne część wschodnia (17) oraz Dolne Przedmieście (16). W Lipniku i centralnej części Złotych Łanów około 90% kradzieży z włamaniami dotyczy domów, mieszkań. W dzielnicy Lipnik dominuje zabudowa jednorodzinna, do przestępstw dochodzi podczas nieobecności właścicieli, natomiast część centralna Złotych Łanów zamieszkiwana jest w dużej mierze przez osoby w podeszłym wieku, które często zapominają o właściwym zabezpieczeniu mieszkań. Wysoka koncentracja tej grupy przestępstw w obrębie pozostałych dwu dzielnic wynika z występowania licznych placówek handlowych oraz lokali gastronomicznych, które stanowią pokusę dla złodzieja.

Kolejna kategoria to przestępczość narkotykowa, a jej koncentracja to obszary dworców głównych PKP i PKS. Najwięcej zatrzymań dokonano w dzielnicach Dolne Przedmieście (23) i Górne Przedmieście (14). Dworce PKP i PKS są idealnym miejscem do sprzedaży i dystrybucji środków odurzających, ze względu na duże skupisko ludzi, zarówno miejscowych, jak i przyjezdnych. Dodatkowo miejsca te stanowią schronienie dla osób z problemami narkotykowymi i alkoholowymi, ponieważ są ogólnodostępne i całodobowe. Wysoka wykrywalność w tych rejonach może wynikać z zastosowania monitoringu oraz stałej obecności patroli policji, ochrony i straży miejskiej.

Ostatnia kategoria przestępstw, to uszkodzenia mienia. Do zniszczeń najczęściej dochodziło w dzielnicach: Dolne Przedmieście (16), Komorowice Śląskie

część południowa (12), Stare Bielsko (11), Górne Przedmieście (10) i osiedle Złote Łany część centralna (10). W przypadku Dolnego i Górnego Przedmieścia oraz części południowej Komorowic Śląskich, przestępstwa te polegały na zniszczeniach, uszkodzeniach

sprzętu, drzwi w lokalach rozrywkowych, natomiast w Starym Bielsku i centralnej części Złotych Łanów – wynikały z nieudanych prób wtargnięcia do mieszkań (uszkodzone drzwi lub ramy okien).

Rys. 3. Koncentracja przestępczości (liczba przestępstw) w poszczególnych dzielnicach Bielska Białej w 2014 r.
 Рис. 3. Концентрация преступности (число преступлений) в отдельных микрорайонах г. Бельско-Бяла
 Fig. 3. The concentration of crime (number of crime) in urban estates in Bielsko Biala 2014
 (pracowanie własne na podstawie danych KMP Bielsko-Biała)

101	Biała Wschód	206	Bielsko Południe
102	Bielsko Śródmieście	207	Os. Karpackie
103	Os. Grunwaldzkie	208	Mukuszowice Śląskie
104	Lipnik	301	Dolne Przedmieście
105	Złote Łany	302	Górne Przedmieście
106		303	Os. Piastowskie, Mieszka I
107		304	Os. Kopernika, Polskich Skrzydeł, Wojska Polskiego
108		305	Wapienica
109	Biała Śródmieście	306	Stare Bielsko
110	Mikuszowice Krakowskie	401	Komorowice Śląskie
111	Straconka	402	Komorowice Krakowskie, Biała Północ
112	Leszczyny	403	Hałcnów
201	Os. Słoneczne	404	
202		405	Biała Krakowska
203	Aleksandrowice		
204	Kamienica		
205	Os. Beskidzkie		

Przyjmuje się, że największa koncentracja przestępczości występuje zwykle w centrach miast, najniższa zaś – w rejonach ościennych. Jak wynika z rys. 3, zależności te praktycznie w pełni się potwierdziły. Wyjątek stanowią dwie dzielnice centrum miasta: Biała Śródmieście i Bielsko Śródmieście, cechujące się bardzo niskim wskaźnikiem przestępczości. Można to wytłumaczyć faktem, że obie dzielnice pełnią funkcje sypialniane, a na dodatek w ich granicach nie ma zakładów przemysłowych i centrów handlowych.

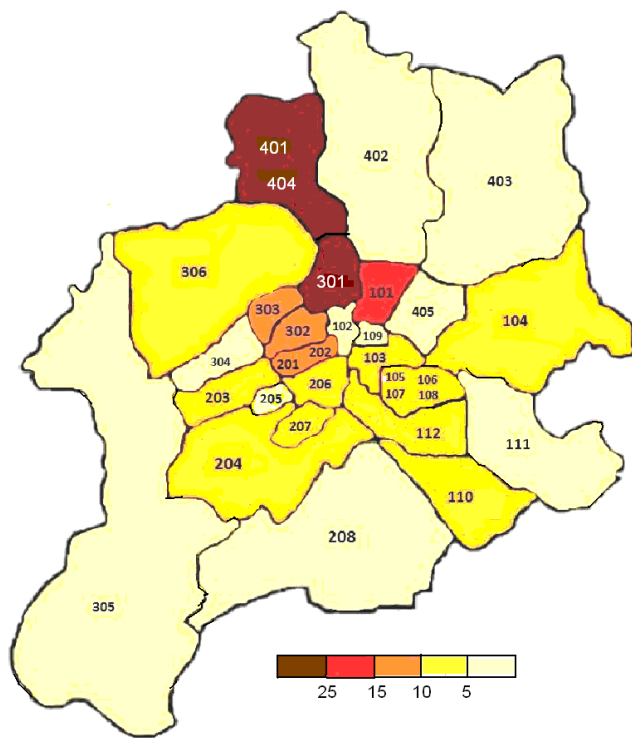
Wśród ościennych dzielnic również występują odstępstwa od reguły: dwie spośród dziewięciu dzielnic wykazują wysoki wskaźnik przestępczości: Komorowice Śląskie i Stare Bielsko. W Komorowicach Śląskich istnieje koncentracja wielu zakładów przemysłowych, które są obiektem licznych kradzieży oraz kradzieży z włamaniem. Podobna sytuacja jest w Starym Bielsku, gdzie aż 16,8% popełnianych przestępstw to kradzieże, kradzieże z włamaniem oraz uszkodzenia mienia, lecz w tym przypadku obiektem przestępstw nie są zakłady przemysłowe, a domy jednorodzinne (tab. 3).

Poszczególne dzielnice stolicy Podbeskidzia różnią się od siebie liczbą mieszkańców (por. tab. 1). Najślabiej zaludnione jest Osiedle Mieszka I (1 652 mieszkańców), zaś najintensywniej – Osiedle Złote Łany (16 012 mieszkańców). Sama wartość liczbową przestępstw może pokazywać nie do końca obiektywny obraz przestępczości, dlatego zastosowano wskaźnik: liczbę przestępstw przypadających na 1000 mieszkańców w poszczególnych sektorach miasta, a dane te zostały przedstawione na rys. 4.

Pod względem liczby przestępstw przypadających na 1000 mieszkańców (średnia dla Bielska-Białej – 10 czynów zabronionych) zdecydowanie najgorzej wypada dzielnica Komorowice Śląskie. Tam wskaźnik dla sektora 404 (część południowa dzielnicy) wynosi aż 51 przestępstw na 1000 mieszkańców, natomiast w sektorze 401 (część północna) – nieco mniej: 24 czyny zabronione. Kolejne dzielnice z niekorzystną wartością wskaźnika to: Dolne Przedmieście (29 przestępstw). Dzielnice wyróżniające się wartością wskaźnika powyżej średniej dla miasta, to również: Osiedle Słoneczne część wschodnia, Biała Wschód, Osiedla: Piastowskie i Mieszka I, Górne Przedmieś-

cie, wartość równą średniej mają: Aleksandrowice i Stare Bielsko. Pozostałe sektory cechują się wartościami wskaźnika poniżej średniej dla miasta. Najniższe wartości, poniżej 3 przestępstw na 1000 mieszkańców, odnotowano w Straconce, Mikuszowicach Śląskich, Wapienicy, Białej Krakowskiej oraz we wschodniej części Osiedla Złote Łany (rys. 4).

Wspomniane wyżej dane wskazują, że różnica pomiędzy najbezpieczniejszym i najmniej bezpiecznym sektorem w liczbie przestępstw przypadających na 1000 osób jest ponad 25-krotna.

Rys. 4. Koncentracja przestępstw (liczba/1000 mieszkańców) w poszczególnych sektorach Bielska-Białej (2014 r.)

Рис. 4. Концентрация преступлений (число/1000 жителей) в различных секторах Бельско-Бяла (2014 г.)

Fig. 4. The concentration of crime (number/1000 people) in urban estates of Bielsko-Biała (2014)

(opracowanie własne na podstawie danych KMP Bielsko-Biała)

101 Biała Wschód	206 Bielsko Południe
102 Bielsko Śródmieście	207 Os. Karpackie
103 Os. Grunwaldzkie	208 Mikuszowice Śląskie
104 Lipnik	301 Dolne Przedmieście
105 Złote Łany	302 Górne Przedmieście
106	303 Os. Piastowskie, Mieszka I
107	304 Os. Kopernika, Polskich Skrzydeł, Wojska Polskiego
108	305 Wapienica
109 Biała Śródmieście	306 Stare Bielsko
110 Mikuszowice Krakowskie	401 Komorowice Śląskie
111 Straconka	404
112 Leszczyny	402 Komorowice Krakowskie, Biała Północ
201 Os. Słoneczne	403 Hałcnów
202	405 Biała Krakowska
203 Aleksandrowice	
204 Kamienica	
205 Os. Beskidzkie	

Najmniejsza koncentracja przestępstw w przeliczeniu na 1000 mieszkańców występuje w północno-wschodniej, wschodniej oraz południowej części miasta (sektory 402, 403, 405, 111, 208, 305, 304), a także w sektorach 102, 109, 205, które bezpośrednio sąsiadują z obszarami centralnymi Bielska-Białej. Występowanie najmniejszej liczby przestępstw w podanych sektorach można tłumaczyć tym, że są to obszary peryferyjne, ze sporą ilością terenów zielonych oraz rekreacyjnych, natomiast sektory 102, 109 i 205 pełnią funkcję sypialnianą. Obszary centralne charakteryzują się wysoką przestępczością, co wynika z ulokowania w ich obrębie skupisk mieszkań socjalnych, wielkich centrów handlowo-usługowych oraz dworców głównych PKP i PKS. Zdecydowanie najwięcej przestępstw na osobę przypada w sektorach 401, 404 (Komorowice) oraz 301 (Dolne Przedmieście), co można tłumaczyć nie dużą liczbą mieszkańców, a obecnością terenów przemysłowych, stacji kolejowych oraz licznych lokali rozrywkowych, w których to najczęściej dochodzi do przekraczania granicy prawa. Porównanie rys. 3 z rys. 4 wskazuje, że w sektorach 101,

301, 401 i 404 nie zaszły praktycznie żadne zmiany. W obu przypadkach sektory te pozostają najniebezpieczniejszymi rejonami miasta. W największym stopniu uległ zmianie obraz przestępczości osiedla Złote Łany, które pod względem liczby przestępstw wyróżniało się jedną z najwyższych wartości, lecz w przeliczeniu na 1000 mieszkańców okazało się, że dzielnica jest zaliczana do bezpiecznych rejonów Bielska-Białej. Podobne tendencje wystąpiły w sektorach: 102, 201, 202, 205, 207, 208, 302, 304, 305, 402, 403 oraz 405. Na uwagę zasługują dzielnice: Biała Śródmieście (sektor 109) oraz Straconka (sektor 111), gdzie jednocześnie liczba przestępstw oraz ich liczba w przeliczeniu na 1000 mieszkańców są najniższe, co czyni te dzielnice najbardziej bezpiecznymi rejonami miasta.

PODSUMOWANIE

Układ przestrzenny przestępczości został przeanalizowany na poziomie miasta Bielska-Białej, gdzie skupiono uwagę na poszczególnych sektorach, wyodrębnionych z osiedli miejskich. Cechą bielsko-bialskiej

przestępczości jest bardzo duże zróżnicowanie przestrzenne, zarówno pod względem liczby przestępstw, jak i ich rodzajów. Historyczne uwarunkowania, przyłączenie do granic miasta ościennych wiosek, napływ ludności z Małopolski oraz Żywiecczyny, wywołały spore zróżnicowanie kulturowe wśród mieszkańców. Wynikiem tych działań jest dzisiejszy podział Bielska-Białej na 30 osiedli miejskich oraz pojawiające się spory pomiędzy mieszkańcami.

Nad bezpieczeństwem ponad 170 tys. bielszczan czuwa łącznie 800 policjantów, z których aż 650 pełni służbę patrolową. Dodatkowo w dzielnicy Leszczyny jest zlokalizowana jednostka wojskowa – 18 Batalion Powietrznodesantowy, który wspiera funkcjonariuszy w sytuacjach kryzysowych.

Bielsko-Biała, jak każde duże miasto w Polsce, boryka się z problemem przestępczości. Narastająca frustracja wśród obywateli, problem alkoholizmu, ubóstwo, bezrobocie, to główne przyczyny przekraczania granicy określonej przepisami. Oprócz wspomnianych czynników występuje zazwyczaj okoliczność sprzyjająca do popełnienia przestępstw, czyli wybór odpowiedniego miejsca.

Po wykonaniu analizy zróżnicowania przestrzennego przestępstw można zauważyć pewną prawidłowość: najbardziej narażone na niebezpieczeństwo są obszary centralne oraz dzielnice robotnicze. Centrum Bielska-Białej pełni funkcję głównego ośrodka handlowego, rozrywkowego, turystycznego oraz komunikacyjnego, jest więc miejscem, które codziennie odwiedza setki tysięcy osób. Dodatkowo zabudowa centrum ma charakter mieszany, tzn. budynki stare (opuszczone fabryki po zakładach przemysłowych) przeplatane są nowoczesnymi (galerie handlowe, placówki bankowe), a to sprawia, że centrum staje się idealnym miejscem dla przestępcy, który oprócz wytypowanej „ofiary” wybiera cichy zaułek. Przykładem dzielnicy przemysłowej i robotniczej w Bielsku-Białej są Komorowice Śląskie: ich obszar to liczne zakłady przemysłowe oraz osiedla mieszkaniowe. W rejonie starych budynków robotniczych obserwuje się wzrost zjawisk patologicznych, gdzie mieszkańcy często po utracie pracy nie są w stanie odnaleźć się na rynku zatrudnienia, a swój byt usiłują poprawiać poprzez czyny o znamionach przestępczych. Wraz z oddalaniem się od centrum Bielska-Białej spada liczba przestępstw, aż do obszarów peryferyjnych, gdzie uzyskano najniższe wskaźniki przestępczości. Wynika to ze zróżnicowania stanu majątkowego mieszkańców: centrum zamieszkiwane jest przez osoby biedne, które otrzymały lokale socjalne od władz miasta. Idąc dalej, w kierunku obrzeży, występuje strefa dużych osiedli mieszkaniowych, np. osiedla Złote Łany, Karpackie, Beskidzkie, Grunwaldzkie, Mieszka I,

Wojska Polskiego czy Polskich Skrzydeł. Ludność tych osiedli to przeważnie osoby pracujące o średnim statusie społecznym. Kolejna strefa to dzielnice peryferyjne, które charakteryzują się jednorodzinną zabudową mieszkaniową oraz małymi osiedlami o podwyższonym standardzie, np. Straconka, Lipnik, Mikuszowice Krakowskie, Mikuszowice Śląskie, Wapienica (rejon zapory) oraz Hałcnów. Peryferia zamieszkiwane są głównie przez osoby zamożne, w podeszłym wieku, które uciekają przed miejskim zgiełkiem, a cenią sobie spokój, własny ogród, piękne widoki oraz bezpośrednie sąsiedztwo terenów zielonych. Należy więc stwierdzić, że status majątkowy, przynależność do danej grupy społecznej ma istotny wpływ na rozwój przestępczości w danym rejonie miasta.

Zatem, najbardziej niebezpiecznymi dzielnicami okazały się: Komorowice Śląskie, Dolne Przedmieście i Biała Wschód. Bezpieczne rejonami miasta, to z kolei: Straconka, Leszczyny, Mikuszowice Śląskie oraz Biała Śródmieście.

Przestępczość jest na stałe wpisana w obraz miast i nie można jej całkowicie wyeliminować, gdyż jest to niemożliwe. Można natomiast z nią walczyć, tzn. obniżać jej wskaźniki poprzez instalowanie kamer miejskich, dyslokując do miejsc zagrożonych większą liczbę funkcjonariuszy, czy poprawiając politykę socjalną w stosunku do najuboższych mieszkańców miasta.

LITERATURA

- Czarnecki B., 2011: *Przestrzenne aspekty przestępczości*. Wyd. Politechniki Białostockiej, Białystok: 262 s.
- Czekaj K. (red.), 2012: *Bielsko-Biała: zjawiska i problemy społeczne 2010*. Wyd. PARA, Katowice: 258 s.
- Gardocki L., 2013: *Prawo karne*. Wyd. C. H. Beck, Warszawa: 368 s.
- Górniak O. i in., 2004: *Kodeks karny – komentarz*. Arche, Warszawa: 877 s.
- Guzik R., 2000: *Przestrzenny obraz przestępczości w prasie krakowskiej*. *Prace Geogr.*, 106. IG UJ, Kraków: 197–216.
- Johnston R. J., Gregory D., Pratt G., Watts M., 2000: *The Dictionary of Human Geography*. Wiley-Blackwell Publishing, Oxford: 1072 p.
- Mordwa S., 2013: *Przestępczość i poczucie bezpieczeństwa w przestrzeni miasta – przykład Łodzi*. Wyd. UŁ, Łódź: 249 s.
- Szymańska D., Pappelbon J., 2001: *Przestępczość w przestrzeni miejskiej na przykładzie miasta powiatowego Ostróda*. W: Jażdżewska I. (red.): *XIV Konwersatorium Wiedzy o Mieście*, UŁ, Łódź: 77–95.
- Szymańska W., 2005: *Zróżnicowanie przestrzenne jakości życia mieszkańców Wałcza w świetle badań ankietowych*. *Ślępskie Prace Geogr.*, 2. PAP, Ślępsk: 95–105. <https://pl.wikipedia.org/wiki/Bielsko-Biala> [dostęp 02.2015].